

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

Кафедра логопедії та спеціальної психології

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНА ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ РДА, СИНДРОМУ
ДАУНА ТА ДІТЕЙ З ДЦП**

**підготовки здобувачів ступеня вищої
освіти магістра**
(назва рівня вищої освіти)

спеціальності 016 Спеціальна освіта
(шифр і назва спеціальності)

Слов'янськ – 2016 р.

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО КАФЕДРОЮ ЛОГОПЕДІЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ДВНЗ «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ:

Мамічева О.В. – доктор психол. наук, проф. кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Кордонець В.В. – асистент кафедри логопедії та спеціальної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Панасенко Е.А. – доктор пед. наук, проф., зав. каф. практичної психології ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Кузнецова Т.Г. – канд. пед. наук, доцент, в.о. зав. каф. корекційної педагогіки «Донбаський державний педагогічний університет»

Рекомендовано до впровадження
науково-методичною радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

«17» лютого 2016 року

Протокол № 2

Перший проректор _____ Набока О. Г.

ВСТУП

Навчальна програма дисципліни «Сучасна діагностика та корекція РДА, синдрому Дауна та дітей з ДЦП» складена відповідно до освітньої програми та навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти «магістр» спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є педагогічні та методичні умови успішного оволодіння методиками діагностики та корекції раннього дитячого аутизму, синдрому Дауна та дітей з ДЦП.

Міждисциплінарні зв'язки: «Спеціальна психологія», «Загальна та вікова психологія», «Логопсихологія», «Невропатологія», «Психопатологія», «Клініка розумової відсталості», «Дитяча психіатрія», «Спеціальна психодіагностика», «Корекційна психопедагогіка», «Логопедія».

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Загальні питання проблеми РДА. Психодіагностична та психокорекційна робота з дітьми з РДА.
2. Дитячий церебральний параліч. Методи діагностики та корекції дітей з ДЦП.
3. Сучасна діагностика та корекція синдрому Дауна.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Сучасна діагностика та корекція РДА, синдрому Дауна та дітей з ДЦП» є наступне: ознайомлення з теоретичними та методичними основами організації і проведення психодіагностичного обстеження, його основними етапами і корекцією РДА, синдрому Дауна та дітей з ДЦП, оволодіння майбутніми фахівцями спеціальної освіти вміннями застосовувати практичні методи діагностики вище зазначеної категорії дітей на різних етапах онтогенезу, інтерпретувати діагностичні дані, проводити консультативну роботу з батьками та педагогами; підготовка здобувачів ступеня вищої освіти магістр до

корекційно-педагогічної, експериментально-дослідницької діяльності, вирішенню типових діагностико-консультативних та педагогічних завдань та ситуацій.

1.2. Основними завданнями навчальної дисципліни «Сучасна діагностика та корекція РДА, синдрому Дауна та дітей з ДЦП» є: ознайомлення здобувачів вищої освіти з концептуальними й теоретичними положеннями розвитку діагностики, корекції, виховання та навчання дітей з РДА, синдромом Дауна та ДЦП, психолого-педагогічною документацією та навичками її аналізу, системою педагогічної та психокорекційної допомоги дітям даної категорії; формування уявлень про особливості та закономірності розвитку дошкільнят з РДА, синдромом Дауна та ДЦП; розвиток знань про організацію та зміст корекційно-виховної роботи в сім'ї; організація психологічної служби у загальноосвітніх корекційних закладах та закладах інклюзивної освіти.

1.3. За результатами вивчення дисципліни у здобувачів повинні бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- соціокультурна компетентність – здатність до особистісної й професійної самоактуалізації і самореалізації у спеціальних закладах освіти на засадах високої світоглядно-методологічної культури; цілісного осягнення генези освіти; національних та європейських концепцій філософії освіти; готовність до встановлення співвідношення ролі спеціальної освіти як науки, структури, форм і методів наукового пізнання.

- інформаційна компетентність – здатність до пошуку, обробки та використання інформації щодо діагностики і корекції у дітей з РДА, синдромом Дауна та ДЦП, здатність до розв'язання психолого-педагогічних проблем у професійній діяльності в умовах сучасної спеціальної освіти; розробка функціональної структури електронного навчального середовища для підтримки навчального процесу (психолого-педагогічні технології, електронні програми, підручники); здатність використовувати сучасні

мультимедійні та мережеві технології, ресурси Інтернет для забезпечення дистанційної форми навчання у ВНЗ, використовувати спеціалізовані програмні розробки в освітній науковій, управлінській діяльності, аналізувати доцільність їх використання у навчальному процесі спеціальної галузі освіти; готовність розвитку у здобувачів навичок критичного мислення, надання підтримки безперервного розумового процесу; готовність до ведення нормативно-звітної документації вищого навчального закладу на електронних носіях; здатність орієнтування у потоці наукової інформації, ведення наукового пошуку; здійснення наукових досліджень у спеціальних закладах для насичення навчального процесу та вишу власними інтелектуальними здобутками щодо пошуку сучасних методик діагностики і корекції РДА, синдрому Дауна та ДЦП; готовність застосовувати відповідну методологію для досягнення результатів і обґрунтування висновків.

- комунікативна компетентність – забезпечення прямого і зворотнього зв'язку з дітьми з особливими потребами, адміністрацією загальноосвітнього навчального закладу, студентами, науково-практичними працівниками з урахуванням особливостей професійної комунікації за умов спеціальної школи та ВНЗ; здатність чітко, аргументовано, логічно і правильно будувати висловлювання, володіти навичками публічної презентації результатів роботи; готовність до грамотного ведення дискусії; здатність забезпечувати сприятливий психологічний клімат у студентському, педагогічному або дитячому колективах; готовність до ефективної комунікації та представлення комплексної інформації з питань діагностики і корекції РДА, синдрому Дауна та ДЦП на досконалому рівні.

- здоров'язберезувальна компетентність – готовність майбутнього фахівця до організації валеологічного простору навчального закладу на основі здоров'язберезувальних умінь і навичок, що забезпечують розвиток психофізичних здібностей і якостей; готовність оцінювати та коректувати безпеку педагогічного процесу в освоєнні навчання освітньої спеціальної галузі, забезпечувати заходи з охорони праці в процесі роботи за фахом,

проводити аналіз умов праці за показниками чинників виробничого середовища, виявляти джерела небезпечних явищ, причини виробничого травматизму, професійних захворювань; здатність проводити інструктажі з техніки безпеки на робочому місці, поліпшувати умови праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, відповідати за колективну та власну безпеку.

- акмеологічна компетентність – здатність вільно орієнтуватися в теоретико-практичних аспектах психодіагностичної моделі вивчення РДА, синдрому Дауна та дітей з ДЦП, методиці психологічної корекції з метою формування психологічної компетенції у дитини, критеріях та рівнях професіоналізму викладача ВНЗ; спроможність ставити мету й формулювати завдання, пов'язані з реалізацією власної професійної діяльності, оцінювати процес і результати діяльності осіб з особливими освітніми потребами та (або) студентів, їхні потенційні можливості; готовність майбутнього фахівця зі спеціальної освіти та викладача до постійного самовдосконалення та самоактуалізації, мотивації високих досягнень, прагнення високих професійних результатів; готовність самостійно освоювати нові технології навчання спеціальної освітньої галузі; здатність до креативного мислення, яке дозволяє зрозуміти та розв'язати психолого-педагогічні проблеми, зберігаючи при цьому критичне ставлення до сталих наукових компетенцій у галузі спеціальної освіти; готовність до наукового аналізу та синтезу діагностичних та корекційних прийомів і методів в залежності від вікового, соціального, когнітивного, мовленнєвого статусу індивіда на основі логічних аргументів та перевірених фактів, реалізації дослідно-експериментальної та дослідницької роботи у зазначеній сфері, апробації та представлення її результатів у публікаціях.

спеціальні:

- психолого-педагогічна компетентність – здатність навчати та виховувати майбутнього фахівця зі спеціальної освіти на основі глибокого усвідомлення сутності начально-виховного процесу як управління розвитком

особистості, знання рушійних сил та специфіки навально-виховного процесу як системи, її функціональних та структурних компонентів щодо сучасних тенденцій розвитку психолого-педагогічних концепцій з діагностики і корекції РДА, синдрому Дауна та ДЦП; готовність до аналізу психологічного аспекту форм навчальних занять у вишу, реалізації різних підходів до організації сучасної лекції та семінарсько-практичних занять з дисципліни «Сучасна діагностика і корекція дітей з РДА, синдромом Дауна та ДЦП»; здатність до здійснення психолого-педагогічної діагностики; застосування засобів педагогічної майстерності викладача ВНЗ, володіння уміннями проектування реалізації і корекції технологічного освітнього процесу в галузі спеціальної освіти; здатність до аналізу та наукової інтерпретації основних напрямків і завдань виховання у вищому навчальному педагогічному закладі, до використання форм, методів і засобів виховної діяльності у ВНЗ; усвідомлення мети, завдань, змісту роботи, обов'язків та вимог до сучасного викладача вишу; здатність до визначення критеріїв і показників вихованості студентів; готовність розробляти й реалізовувати форми гуманізації психолого-педагогічного процесу у вищій школі; здатність визначати шляхи формування авторитету викладача вишу, усвідомлювати роль студентської академічної групи та самоврядування у вихованні студентів; спроможність організувати діяльність та керувати навчальним закладом на основі знань про світові та вітчизняні концепції, методи управління у сфері спеціальної освіти, нести за них відповідальність; здатність до імплементації законодавчих та нормативно-правових актів у галузі спеціальної та вищої освіти.

- методична компетентність – аналіз та інтерпретацію діагностичних та корекційних даних з погляду на поняття «фундаментальний підхід до спеціальної освіти» у сучасній психолого-педагогічній теорії та практиці; визначати діагностичні та прогностичні показники психічного та психофізичного розвитку зазначених категорій дітей; готовність до аналізу, узагальнення й комплексного поєднання традиційних та інноваційних

технологій діагностики і корекції РДА, синдрому Дауна та ДЦП; здатність імплементувати особливості інноваційних підходів психолого-педагогічної діагностики, психокорекції та консультування батьків дітей з РДА, синдромом Дауна та ДЦП, педагогів, які працюють з даними категоріями дітей в спеціальній освітній діяльності; застосовувати в практичній діяльності знання з інтегрованих, особистісно-орієнтованих, розвивальних технологій, здатність до ретроспективного аналізу сучасних тенденцій розвитку, педагогічних концепцій, сутності, структури, навчання у галузі спеціальної освіти; організувати корекційно спрямоване середовище, його методичне забезпечення та проведення діагностичної та корекційно-компенсаторної роботи у галузі освіти, медицини та соціального захисту з метою успішної соціалізації дітей з РДА, синдромом Дауна та ДЦП; спроможність дозованого викладання навчального матеріалу на лекційних та практичних заняттях, розробляти НМК навчальної дисципліни, методичні рекомендації, мультимедійний супровід до різних форм занять та спеціальних курсів у вищій школі; здатність здійснювати самостійно-пошукову роботу, користуватися сучасними методами навчання, як складовою психолого-педагогічної компетенції викладача вищої школи.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 120 годин / 4 кредита ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни:

Змістовий модуль I.

Загальні питання проблеми РДА. Психодіагностична та психокорекційна робота з дітьми з РДА.

Тема 1. Дитячий аутизм - ведення в проблему. Актуальність проблеми в сучасній вітчизняній і зарубіжній теорії і практиці.

Характерні особливості, походження аутизму. Актуальність проблеми РДА. Статистичні дані з поширеності аутизму.

Історичний аспект проблеми раннього дитячого аутизму. Термін «аутизм» в різних зарубіжних дослідженнях, «синдром раннього дитячого аутизму», «аутистична психопатія».

Причини виникнення РДА. Аналіз ранньої симптоматики РДА.

Клінічна картина РДА (різновиди, етіологія, патогенез). Термін «первазивні порушення». Ознаки дитячого аутизму.

Тема 2. Різновиди раннього дитячого аутизму.

Синдром дитячого аутизму Каннера і аутистична психопатія Аспергера.

Варіанти аутизму (дитячий, психогенний, шизофренічної етіології, при захворюваннях обміну речовин, при хромосомній патології).

Аутистична поведінка у дітей з синдромом Дауна і при синдромі Ретта.

Тема 3. Основні групи РДА. Класифікація груп раннього дитячого аутизму.

За характером і ступінню порушень взаємодії із зовнішнім середовищем і типом самого аутизму) виділяють чотири типові групи РДА (Нікольська (1985; 1987), в кожній з яких афективна адаптація дитини буде визначатися механізмами одного з чотирьох рівнів.

Характерні прояви у дітей з РДА I, II, III, IV групи (поведінка, мовлення, соціальна поведінка, прогноз розвитку).

Тема 4. Діагностика РДА. Методи діагностики РДА. Прояв раннього дитячого аутизму.

Прояви РДА на ранніх етапах розвитку дитини (контакт з матір'ю, сон, відношення до близьких, страхи, поведінка, рухова сфера, мовлення, відношення до гри, формування афективної сфери, навички самообслуговування).

Особливості психічного розвитку дітей з РДА (мовлення, інтелект, страхи, рухова сфера, зорове та слухове сприйняття і т.д.).

Дитина з підозрою на аутизм на первинному прийомі. Основні завдання первинного прийому. Ряд проблем, що заважають обстеженню. Підготовка

до обстеження, мета, завдання, приблизний список питань, вимоги до приміщення, фахівців, вибору іграшок.

Діагностичні критерії за МКХ-10 (міжнародна класифікація хвороб 10-го перегляду). Кількісні порушення в соціальній взаємодії. Кількісні порушення в комунікації. Обмежені, повторні чи стереотипні види поведінки, інтересів чи діяльності.

Критерії ранньої діагностики РДА (аутизм, страхи, феномен тотожності, порушення почуття самозбереження, стереотипи, особливості мовлення, пізнавальної діяльності та інтелекту, гри, вітальних функцій, афективної сфери)

Критерії диференціальної діагностики (диференціація з невропатією, гебоїдною психопатією, розумовою відсталістю та ЗПР, органічною деменцією, первинними порушеннями мовлення (сенсорною і моторною алалією, дизартрією), глухотою, дитячим церебральним паралічем (ДЦП)).

Структуроване спостереження як один з основних методів діагностики РДА. Схема психологічного обстеження. Вимоги до психолога.

Медичне обстеження. Схема збору особового анамнезу при діагнозі раннього дитячого аутизму.

Тема 5. Психокорекційна робота з дітьми з РДА.

1. Психологічна допомога дітям з РДА. Основні напрями корекційної роботи з дітьми зазначеної категорії (розвиток відчуттів і сприйняття, зорово-моторної координації, навичок самообслуговування, мовлення та комунікативних здібностей, відчуттів і сприйняття, зорово-моторної координації).

Комплексна клініко-психолого-педагогічна корекція РДА за К.С.Лебединською (психологічна, педагогічна, медикаментозна корекції, робота з сім'єю).

Діагностична карта (автори К.С. Лебединська и О.С. Никольська).

Емоційно-рівнева корекція. Основні моменти цієї структури.

Встановлення і розвиток емоційного контакту і форм взаємодії з навколишнім світом дітей кожної групи РДА. Корекційна робота подолання страхів дітей I, II, III, IV групи РДА.

Робота з незвичайними пристрастями, бажаннями специфічними інтересами аутичної дитини.

Корекція агресії у аутичних дітей кожної групи. Розвиток цілеспрямованої поведінки

Робота з розвитку мовлення та комунікативних здібностей в залежності від групи РДА.

Розвиток навичок самообслуговування. Набуття навколишнього світу

Додаткові підходи в корекції РДА (холдінг-терапія, арт-терапія, музикотерапія). Завдання до спеціаліста, етапи роботи, вимоги до матеріалу, протипоказання.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II.

Дитячий церебральний параліч.

Методи діагностики та корекції дітей з ДЦП.

Тема 6. Місце ДЦП в ряду порушень ОРА. Клінічна характеристика дітей з ДЦП

Поняття «дитячий церебральний параліч». Симптоми. Причини виникнення.

Форми ДЦП за класифікацією К. А. Семенової (спастична диплегія, подвійна геміплегія, гіперкенетична, гемипаретична, атонічно-астатична та змішана форми).

Особливості порушень у дітей з ДЦП (контрактури і деформації, гіпертензійно-гідроцефальний синдром, судомний синдром, порушення вегетативної нервової системи, слуху, зору, мовлення, психічні порушення, порушення пропріоцептивної регуляції, порушення функції м'язів).

Періоди відновлення рухової сфери та соціальної орієнтації хворої дитини (гострий, відновлювальний (ранній і пізній), період залишкових явищ).

Тема 7. Особливості формування психічних процесів, психомоторного розвитку дітей з ДЦП

Особливості формування психічних процесів у дітей з ДЦП (рухові, мовленнєві, сенсорні, розумова діяльність, мислення, інтелект).

Особливості емоційно-особистісного розвитку дітей із церебральним паралічем. Психомоторний розвиток дітей з порушеннями ОРА. Порушення схеми тіла, гнозису.

Тема 8. Методи діагностики дітей з ДЦП

Рання діагностика. Аспекти аналізу дітей з «групи ризику».

Психолого-педагогічна діагностика дітей дошкільного віку із ДЦП. Завдання: сприйняття форми на дошці Сегена, кольору предметів, величини предметів; дослідження особливостей дотикового сприйняття предметів, конструктивної діяльності, особливостей малювання, мислительних процесів; класифікація предметних картинок, обстеження навичок рахувати). Принципи психологічної діагностики: діяльнісний, принцип якісного аналізу, особистісного, порівняльного, комплексного підходів.

Диференційна діагностика. Диференціально-діагностичні критерії розмежування захворювань (спадкові хвороби обміну амінокислот, спадкові порушення обміну ліпідів, лейкоцистоз, мукополісахаридози, спадкові хвороби обміну колагену, деформуюча м'язова дистонія, прогресуючі м'язові дистрофії, вроджена міастенія).

Тема 9. Основні напрямки корекційної роботи з дітьми з ДЦП

Корекційна робота при ДЦП. Медична корекція. ЛФК. Завдання. Групи вправ. Додаткові засоби ЛФК.

Психологічна корекція пізнавальних процесів. Основні завдання. Задачі. Форми. Напрямки і завдання психологічної корекції дітей з ДЦП у поєднанні з ЗПР.

Принципи психокорекції дитини (комплексності, психологічної корекції, єдності діагностики і корекції, особистісного підходу, діяльнісного підходу, ієрархічні, каузальний принципи).

Психологічна корекція емоційних порушень. Мета. Основний напрямок. Етапи. Значення. Методи психокорекції. Психотехнічні прийоми.

Кондуктивне виховання і рання логопедична робота при дитячому церебральному паралічі. Основні напрямки роботи в домовленнєвий період, в ранньому, дошкільному віці. Логопедична робота при дизартрії.

Розвиток рухливих функцій. Основні, допоміжні та спеціальні корекційні рухові завдання. Стимуляція розвитку рухових навичок.

Спеціальні корекційні заклади.

Психолого-педагогічна корекція в дошкільному закладі.

Психолого-педагогічна корекція відхилень психічного розвитку у дітей з ОРА. Принципи (комплексність, раннього початку, систематичність, організованість).

Рання психолого-педагогічна допомога родині дитини з порушеннями в розвитку. Ознаки сім'ї, які виховують дитину з особливими потребами. Програма ранньої допомоги (багатопротиповний підхід до оцінки стану дитини та роботи з нею, вироблення індивідуальної програми, психологічна допомога та консультування членів сім'ї, соціалізація дитини).

Психокорекційна допомога дітям з тяжкими порушеннями ОРА. Основні напрямки роботи (розвиток емоційного, мовного, предметно-дійового та ігрового спілкування з оточуючими; стимуляція сенсорних функцій (зорового, слухового, кінестетичного сприйняття і стереогноза), формування просторових і часових уявлень, корекція їх порушень; розвиток передумов до інтелектуальної діяльності (уваги, пам'яті, уяви); розвиток зорово-моторної координації і функціональних можливостей кисті і пальців; підготовка до оволодіння письмом).

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ III.

Сучасна діагностика та корекція синдрому Дауна.

Тема 10. Сучасна діагностика та корекція синдрому Дауна

Клінічна характеристика дітей із синдромом Дауна. Форми синдрому Дауна (неспадковий варіант хвороби, транслокація хромосоми 21 на інші хромосоми, мозаїчний варіант синдрому). Причини виникнення хвороби. Зовнішні ознаки.

Особливості психічного розвитку дітей із синдромом Дауна (рухові, мовленнєві, сенсорні, розумова діяльність, особливості мислення, інтелект).

Психолого-педагогічна корекція відхилень у розвитку дітям із синдромом Дауна. Програма «Маленькі сходи».

3. Рекомендована література

1. Антонова И. Д. Формирование эмоциональной привязанности аутичного ребенка к матери в процессе холдинг-терапии / И. Д. Антонова // Дефектология . – 2007, № 2. – С. 25-30.
2. Арнатская О. С. Психологическая помощь ребенку раннего возраста при формировании детского аутизма / О. С. Арнатская // Дефектология . – 2005, № 2. - С. 46-56.
3. Аршатская О. С. Психологічна допомога дитині раннього віку при дитячому аутизмі / О. С. Аршатская // Дефектологія . – 2005. – № 2. – С. 46–56.
4. Астапов В. М. Тревожность у детей / В. М. Астапов / – М. : ПЕР СЕ, 2001. – 160 с.
5. Баенская Е. Р. Нарушения аффективного развития ребенка при формировании синдрома РДА / Е. Р. Баенская // Дефектология . – 2008, № 4. – С.11-19.
6. Бастун Н. А. Попередження ранньої інституалізації дітей із синдромом Дауна віком до п'яти років / Н. А. Бастун / – К. , 2002. – 206 с.

7. Бочков Н. П. Клиническая генетика : учебник для вузов / Н. П. Бочков / – М. : ГЭОТАР-МЕД, 2002. – 448 с.
8. Венар Ч. Психопатология развития детского и подросткового возраста / Ч. Венар, П. Кериг / [под науч. ред. А. Алексеева] . – СПб. : прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 384 с.
9. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: Навчальний посібник / Т. М. Дегтяренко, Л. С. Вавіна / – Суми: ВТД "Університетська книга", 2008. – 302 с.
10. Детская и подростковая психиатрия / Пер. с нем. Т. Н. Дмитриевой / – М. : ЭКСМО - Пресс, 2001. – 379 с.
11. Детская патопсихология: Хрестоматия / Сост. Н. Л. Белопольская / – М.: Когито-Центр, 2001. – 362 с.
12. Дубровский В. И. Детские церебральные параличи / В. И. Дубровский / - В кн.: Спортивная медицина: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. - 2-е изд., доп. - М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 534 с.
13. Ермоленко Н. А. Клинико–психологический анализ развития, двигательных, перцептивных, интеллектуальных и речевых функций у детей с церебральными параличами / Н. А. Ермоленко, И. А. Скворцов, А. Ф. Неретина // Журнал неврологии и психиатрии, 2000, № 3. - С. 19 – 23.
14. Зинкевич-Евстигнеева Т. Д. Как помочь «особому» ребенку / Т. Д. Зинкевич-Евстигнеева, Л. А. Нисневич / Книга для педагогов и родителей . - СПб. : Институт специальной педагогики и психологии, 2001. – 257 с.
15. Игумнов С. А. Основы психотерапии детей и подростков : Справ.пособие / С. А. Игумнов / Под ред. В.Т. Кондрашенко / – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2001. – 472 с.
16. Ілляшенко Т. Д. Як навчати дітей з порушеннями психофізичного розвитку / Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська / – К. : Ніка-Центр, 2003. – 68 с.

17. Ілляшенко Т. Д. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі. Навчально-методичний посібник / Т. Д. Ілляшенко, А. Г. Обухівська, О. В. Романенко, Н. С. Скрипка / – К., 2003. – 155 с.
18. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин / – СПб. : Питер, 2001. – 265 с.
19. Исаев Д. Н. Умственная отсталость у детей и подростков / Д. Н. Исаев / – СПб. : Речь, 2003. – 391 с.
20. К медико-психолого-педагогическому обследованию детей с аутизмом. / Под ред. С. А. Морозова / — М. , 2002. – 276 с.
21. Красноперова М. Г. Причины аутизму / М. Г. Красноперова // Психіатрія». – 2004. – № 1. – С. 55–63.
22. Левченко И. Ю. Технологии обучения и воспитания детей с нарушениями опорно-двигательного аппарата: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений. / И. Ю. Левченко, О. Г. Приходько / – М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 192 с.
23. Липа В. А. Психологические основы педагогической коррекции. / В. А. Липа / . – Донецк, 2001.- 320 с.
24. Мастюкова Е. М., Московкина А.Г. Что является наиболее важным в воспитании в семье ребенка с детским церебральным параличом? // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития. 2002. № 2. – С. 32-41.
25. Мамайчук И. И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии. - СПб.: Речь, 2001. - 220 с.
26. Методика учебно-воспитательной работы в центре коррекционно-развивающего обучения и реабилитации: Учеб-метод. пособие / М. Вейтланд, С.Е. Гайдукевич, Т.В. Горудко и др. / [Науч. ред. С. Е. Гайдукевич] – Минск : БГПУ, 2009. – 276 с.
27. Морозов С.А. Детский аутизм и основы его коррекции /С. А. Морозов / – М. , 2002. – 276 с.

28. Нет «необучаемых детей»: книга о раннем вмешательстве / под ред. Е.В. Кожевниковой и Е.В. Ключковой / – СПб. : КАРО, 2007. – 352 с.
29. Нижник Л. Допомога дітям з особливими потребами. / Л. Нижник, О. Сагірова / – К. : Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.
30. Пласкунова Е. В. Возможности адаптивного физического воспитания у формуванні рухових функцій в дітей із синдромом раннього дитячого аутизму / Е. В. Пласкунова // Школа здоров'я. – 2004. – № 1. – С. 57 – 62.
31. Приходько О.Г. Специальное образование лиц с нарушениями опорно – двигательного аппарата / О.Г. Приходько// Специальная педагогика . – М., Академия, 2000. - С. 31 – 32.
32. Приходько О. Г. Воспитание и обучение детей раннего дошкольного возраста с нарушениями опорно-двигательного аппарата / О. Г. Приходько // Специальная дошкольная педагогика . - М., Академия, 2001. – С. 183 – 219.
33. Романчук О. Неповносправна дитина в сім'ї та в суспільстві /О. Романько / – Львів, 2008. – 334 с.
34. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. Ч. 1 Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки): підручник / В. М. Синьов / – К. : Вид-во НПУ ім. Драгоманова, 2007. - 238 с.
35. Смирнова И. А. Специальное образование дошкольников с ДЦП / И. А. Смирнова / Учебно-методическое пособие. - СПб. , 2003. – 176 с.
36. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник [За редакцією академіка В. І. Бондаря] - Луганськ: Альма-матер, 2003.– 436 с.
37. Специальная психология: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Лубовский [и др.] ; [под общ. ред. В. И. Лубовского]. – М. : Изд. центр «Академия», 2005. – 464 с.
38. Финни Н. Ребенок с церебральным параличом. Помощь. Уход. Развитие. Книга для родителей / Н. Финни / – М.: Теревинф, 2001. – 336 с.

39. Хаустов, А. В. Исследование коммуникативных навыков у детей с синдромом РДА / А. В. Хаустов // Дефектология . – 2004, № 4. – С. 69 – 74.
40. Шипицина Л. М. Детский церебральный паралич /Л. М. Шипицина, Л. М. Мамайчук / - СПб. , 2001. – 194 с.

**4. Форма підсумкового контролю результатів навчання -
екзамен.**

**5. Засоби діагностики результатів навчання -
контрольні роботи.**